

3. Кульчинская Е.И. Родителям о воспитании культуры детей / Е. Кульчинская. – К.: Радянська школа, 1980. – 126 с.
4. Короткова Л.Д. Методика підготовки будучих учителів к педагогическому взаимодействию с учениками: Учебное пособие / Л. Короткова. – М.: Прометей МГПИ им. В.И. Ленина, 1990. – 158 с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми всебічно-розвинутої особистості. Духовний світ школяра / В. Сухомлинський. – Вибр. тв.: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1. – 651 с.
6. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання – Вибр. пед. тв. / К. Ушинський. – К., 1983. – Т.1. – 437 с.

УДК 378.147

РОБОЧИ ЗОШИТИ ЯК ЗАСІБ І СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Упатова І.П.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

РОБОЧИ ЗОШИТИ ЯК ЗАСІБ І СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Упатова І.П.

У статті розкриті особливості технології впровадження робочих зошитів із друкованою основою на різних етапах, що забезпечують позитивні зміни в мотивації навчання, сприяють підвищенню рівня якості знань, формуванню загальноінтелектуальних умінь, розвитку пізнавальної активності та самостійності.

Ключові слова: робочий зошит із друкованою основою, технологія впровадження робочих зошитів із друкованою основою, професійна компетентність.

РОБОЧИЕ ТЕТРАДИ КАК СРЕДСТВО И СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ВУЗЕ

Упатова И.П.

В статье раскрыты особенности технологии использования рабочих тетрадей с печатной основой на разных этапах обучения, которые обеспечивают позитивные изменения в характере мотивации учебной деятельности, способствуют повышению качества знаний, формированию общеинтеллектуальных умений, развития познавательной активности и самостоятельности.

Ключевые слова: рабочая тетрадь с печатной основой, технология использования рабочих тетрадей с печатной основой, профессиональная компетентность.

WORKBOOKS AS THE MENS AND WAY OF RISING OF EDUCATIONAL PROCESS EFACTIVENESS IN THE INSTITUTE OF HIGHER EDUCATION

Upatova I.P.

The article reveals the peculiarities of the technology of use of workbooks with a printed base on different grade levels that provides with positive changes in the kind of motivation of educational activity, favors the rise in quality of knowledge, the formation of general intellectual abilities, the development of educational activity and self-dependence.

Key words: a workbook with a printed base, the technology of use of workbooks with a printed base, professional competence.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, сприяють формуванню нових пріоритетних цінностей у всіх сферах життя й діяльності, в освіті. Одним із вихідних пріоритетів і завдань системи освіти є розвиток творчої, самостійної, соціально активної та відповідальної особистості, із високим рівнем інтелектуальної культури, а головне –орієнтованої на неперервну самоосвіту й саморозвиток. Як результат – формування фахівця з власними поглядами на події та процеси, який вміє критично мислити та сприймати різні точки зору, відстоювати власну позицію, що є особливо важливим для

майбутнього педагога. Освітній процес сучасного ВНЗ має базуватися на принципі діяльнісного підходу, що має бути реалізованим під час навчальних занять і може бути пов'язаний з відпрацюванням методичних прийомів упровадження робочих зошитів із друкованою основою. Із погляду діяльнісного підходу до освітнього процесу, робота в РЗДО дає можливість вирішити питання поєднання реалізації теоретичних знань у практичній діяльності студентів під час вивчення дисциплін.

Такий напрям роботи зі студентами може сприяти формуванню професійної компетентності майбутнього вчителя.

Тож необхідні нові концептуальні підходи до навчання майбутніх учителів, нові методологічні, теоретичні та психолого-педагогічні підстави для його конструювання.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз педагогічної літератури дає підстави свідчити про невичерпний інтерес до підвищення ефективності навчального процесу завдяки дидактичним можливостям робочих зошитів із друкованою основою (РЗДО), до розв'язання проблем конструювання навчального процесу в педагогічних закладах освіти.

За технологією впровадження РЗДО припускається зміна організації самостійної роботи студентів під час навчальних занять і вона є однією з найпростіших реальних можливостей оптимізації навчального процесу, що сприяє раціоналізації діяльності студента.

Отже, одне з основних завдань сучасної освіти полягає в розробці й упровадженні РЗДО, що дають можливість реалізувати індивідуальний і диференційований підхід не тільки до учнів шкіл, а й до студентів, оптимізувати процес навчання, підвищити рівень методичної підготовки майбутніх учителів.

Упровадження РЗДО й донині викликає неоднозначні відгуки як серед вчителів шкіл, так і серед викладачів вищої школи. Причина негативного ставлення до таких дидактичних матеріалів полягає в орієнтуванні педагогів на репродуктивні методи навчання, на педагогічні стереотипи, що істотно посилюють небажання викладачів змінювати власний методичний досвід, відпрацьований роками, низький рівень професійної рефлексії, осмислення ефективності власної діяльності, брак аналізу переваг і помилок тих або інших способів і форм нав-

чання студентів. За таких умов упровадження нововведень завжди спостерігається феномен опору змінам (інноваціям).

У дослідженнях, присвячених зазначеній проблемі (В. Онищук, О. Нільсон, Н. Преображенська, І. Худолєєв, Л. Єрмолаєва, І. Іонів, Ю. Троїцький, М. Савчин, В. Староста, Л. Нечволод, І. Упатова та ін.) відбиті окремі питання підвищення ефективності навчального процесу за допомогою робочих зошитів, сформульовані деякі методичні принципи організації роботи з ними.

Уважаємо, що важливою проблемою впровадження РЗДО в навчальних процес є те, що не існує досконалої, науково обґрунтованої методики їх розробки та впровадження, а педагогічні стереотипи лише істотно ускладнюють впровадження таких засобів навчання, тому можна зробити припущення, що деякі вчителі й викладачі не володіють методикою роботи з робочими зошитами з друкованою основою або не бажають її опанувати.

Питання підвищення ефективності навчального процесу в педагогічних закладах освіти на основі робочих зошитів дотепер залишається мало дослідженим.

Мета статті полягає в аналізі дидактичних особливостей змісту та структури РЗДО в теоретичному обґрунтуванні технології їх впровадження в навчальний процес педагогічних ВНЗ як засобу та способу підвищення ефективності навчального процесу.

Основна частина. Освітній потенціал робочих зошитів із друкованою основою являє собою сукупність наукової, дидактичної, психолого-педагогічної складових, що є умовою ефективної реалізації навчального процесу. Упровадження РЗДО в навчальний процес можливе за умов інтеграції досвіду роботи шкіл і педагогічних закладів освіти, у яких здійснюється підготовка майбутніх учителів, які будуть працювати в режимі інноваційних технологій.

Для здійснення ефективного керівництва освітнім процесом педагогічних ВНЗ викладачам доцільно організовувати діяльність студентів із виконанням завдань робочого зошита з друкованою основою, що задає нову траєкторію навчання майбутніх фахівців на аудиторних заняттях із різних дисциплін та в позааудиторній роботі.

Важливою умовою впровадження робочих зошитів із друкованою основою в навчальний процес педагогічного ВНЗ є теоретико-методична та практична підготовка майбутніх учителів, спрямована на оволодіння методикою впровадження цих засобів навчання на різних етапах навчання в загальноосвітніх закладах.

Слід зазначити, що РЗДО може виконувати функції інноваційного поліфункціонального дидактичного засобу, що є водночас як засобом викладання, так і засобом навчання, завдяки якому можливе формування мислення, активізації процесу саморозвитку й самоосвіти, а це сприяє підвищенню ефективності навчального процесу.

РЗДО – навчальний посібник, який являє собою збірник завдань, вправ, інструкцій для самостійного виконання завдань різного рівня складності, лабораторно-практичних робіт (залежно від специфіки дисципліни), він має особливий дидактичний апарат, що допомагає студентові в засвоєнні навчальної дисципліни, а викладачеві – реальну можливість оптимізувати навчальний процес.

У процесі розробки РЗДО викладачем із певної дисципліни слід пам'ятати, що система запитань і завдань цього посібника будується відповідно структури й логіки навчального матеріалу програми. Між завданнями встановлюється співвідпорядкованість, що стосується як власне змісту матеріалу, так і загальнонавчальних умінь.

Робочі зошити з друкованою основою як дидактичні засоби навчання мають уміщувати: питання для письмових відповідей на них; завдання для самостійного виконання малюнків, графіків, складання схем, спеціально побудовану систему ілюстрацій до питань і завдань до предметного змісту матеріалу, що вивчається. Завдання цікавого характеру, що розширюють межі навчальної програми, формують стійкий інтерес до предмета, можуть містити такі види завдань, як кросворди, проблемні запитання. Запитаннями й завданнями припускається формування не тільки предметних, а й загальнонавчальних знань, навичок, умінь.

Виконання завдань у робочому зошиті з друкованою основою, із одного боку, дисциплінує думку й мовлення студента, тому що виконання завдань слід систематично перевіряти, а з іншого боку, – письмовою відповіддю дозволяється висловлювати й обґрунтовувати власну

думку. Особливо це стосується проблемних запитань, у відповідях на які не може бути однозначної відповіді.

Технологією роботи з робочим зошитом під час аудиторних занять передбачається зміна організації самостійної роботи, а основна мета такого засобу навчання – допомога студенту узагальнити, систематизувати матеріал теріал із навчальної дисципліни.

Усім своїм змістом, конструюванням, завданнями й запитаннями РЗДО спрямовані на «співавторство» і «співтворчість», тобто вони сприяють мотивації навчальної діяльності студентів, а на зміну зубрінню й репродукції приходить самостійне здобування знань.

Отже, організацією навчального процесу в педагогічному ВНЗ з упровадженням РЗДО як засобу навчання передбачається упровадження відповідних методів, прийомів, їх можна застосовувати як під час організації фронтальної роботи, так і під час індивідуальної, парної, групової, колективної діяльності.

Усе вище зазначене дає можливість дійти висновку про те, що роль РЗДО полягає в забезпеченні зворотного зв'язку в навчальній діяльності викладача й студентів, одержанні об'єктивної інформації про перебіг засвоєння ними знань, про вироблення умінь і навичок, своєчасне виявлення огріхів у навчанні та прогалин у знаннях.

Отже, робочі зошити з друкованою основою за умов цілеспрямованого їх упровадження в педагогічних закладах освіти виконують кілька функцій:

- формування у студентів умінь і навичок, реалізація знань на різних рівнях (репродуктивному, конструктивному, творчому);
- діагностування якості засвоєння взаємозв'язку між структурними елементами навчального матеріалу, що дає підстави визначати, наскільки успішно студенти оволодівали системою певних знань, який загальний рівень їх засвоєння, чи відповідає він вимогам навчальної програми, а також дає можливість реалізувати корекцію й самокорекцію знань.
- здійснення диференційованого контролю, самоконтролю та взаємоконтролю шляхом виконання завдань різного рівня складності, що передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів;

- формування позитивного ставлення студентів до навчання, підвищення його ефективності;
- мотивація й навчально-пізнавальна активізація діяльності;
- опанування майбутніми вчителями діяльністю, спрямованою на запровадження різних методів, засобів, форм навчання й контролю учнів;
- здійснення рефлексії щодо впровадження РЗДО на уроках у середніх загальноосвітніх закладах.

Слід зазначити, що технологія впровадження робочих зошитів із друкованою основою сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання майбутніх учителів, але за умов, коли вони містить завдання різного рівня складності.

Упровадження РЗДО у навчальному процесі педагогічного ВНЗ сприяє формуванню в майбутніх учителів:

- компетентності саморозвитку й самоосвіти (підсилення мотивації навчання, формування інтересу до навчання; пізнавальної новизни; навичок самостійної роботи й самоконтролю, розвитку відповідальності за свої знання). Цією групою компетентностей передбачається готовність і потреба навчатись упродовж усього життя;
- компетентності продуктивної творчої діяльності, вимагають формування готовності й потреби в творчості (уміння діяти в нестандартних ситуаціях, активізація творчих здібностей студентів, реалізація їх творчого потенціалу);
- комунікативної (запровадження колективних, групових, парних форм контролю; створення ситуацій емоційно-моральних переживань, удосконалення навичок взаємоконтролю);
- інформаційної компетентності (осмислення інформації, одержаної під час навчання);
- соціальної (під час створення ситуації вибору вміння брати на себе відповідальність за зроблений вибір, бути активним під час вирішення завдань будь якого рівня складності). Цією групою компетентностей стимулюється пізнавальна активність студентів, формується адекватне оцінювання й самооцінка, стимулюється вироблення критичного ставлення до себе й навколишнього світу.

Висновки. Отже, розв'язанню проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців може сприяти процес оволодіння ними технологією впровадження робочих зошитів із друкованою основою на різних етапах навчання. Цінність запровадження зазначеної вище методики роботи викладачів ВНЗ по оволодінню студентами технологією впровадження робочих зошитів із друкованою основою може посісти належне місце в загальному ланцюгу дидактичної системи навчального процесу й виконувати багатоаспектну роль у підвищенні професійної компетентності майбутніх учителів.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження: планується висвітлення питань упровадження РЗДО під час педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечволод Л.І. Педагогічні умови впровадження робочих зошитів з друкованою основою в процес індивідуалізації навчання школярів: Дис. канд. пед. наук: 13.00.09. – Х., 2000. – 180 с.
2. Привалова Елена Анатольевна. Рабочие тетради как средство повышения эффективности учебного процесса (На материале истории): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: Кемерово, 2002. – 179 с.
3. Упатова І.П. Технологія використання робочих зошитів з друкованою основою на різних етапах навчання як спосіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – вип. 14; Збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – С.188-192.